

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ: КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ

УДК 343.13+378.147

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-1-275-283

Ірина БАСИСТА[©]
доктор юридичних
наук, професор

Андрій ХИТРА[©]
кандидат
юридичних наук,
доцент

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ, м. Львів, Україна)*

АПЕЛЯЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ УХВАЛИ СУДУ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ ПРО ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА п. 4 Ч. 1 ст. 284 КПК УКРАЇНИ, ПОСТАНОВЛЕНОЇ ЛИШЕ ЩОДО ЧАСТИНИ ПРЕД'ЯВЛЕНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ, ПРИ ОДНОЧАСНОМУ РОЗГЛЯДІ СУДОМ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ ІНШОЇ ЧАСТИНИ ОБВИНУВАЧЕННЯ У ЦЬОМУ Ж КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З першого погляду може здатися, що розгляд проблематики, котра дотична до тієї підстави про закриття кримінального провадження, що на сьогодні виключена згідно із Законом України № 2810-IX від 01.12.2022, не може претендувати ні на актуальність, ні на затребуваність. Але судова практика та чинне кримінальне процесуальне законодавство свідчать про протилежне. Більше того, начебто зрозумілі формулювання ч. 11 ст. 284 та ч. 2 ст. 392 КПК України на практиці не мають однакового застосування, і очевидно, причиною такого стану справ є насамперед вживання законодавцем сполучення слів «крім випадків, визначених цим Кодексом», котрі (випадки) правниками тлумачаться надто широко.

Як наслідок, склалася така ситуація, за якої у черговий раз перед Верховним Судом та науковцями постало питання про те, чи наявна процесуальна можливість оскарження в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції про закриття кримінального провадження з підстави, що була передбачена п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України, котру постановлено лише стосовно частини пред'явленого обвинувачення, при одночасному розгляді судом першої інстанції іншої частини обвинувачення у цьому самому кримінальному провадженні.

Застосованими дедуктивними міркуваннями та дискурсивним мисленням отримано результат у вигляді наукового висновку, що слідує із тієї логіки процесуальних дій та їх унормування у КПК України, котрі чинні у цій царині та якими керуються станом на сьогодні, так само й із тих реформаційних, конституційних, законодавчих процесів, що їм передували, зокрема стосовно внесення нових пунктів 4-1 у ч. 1, 1-2 у ч. 2 ст. 284 КПК України, а також щодо передбачення нової глави 36-1 КПК України, котрі й стали результатом таких процесів. Отже, не вважаємо, що за умов того правового поля, що діяло у 2019-2022 рр., як і такого, що є на сьогодні,

© І. Басиста, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9707-7386>

basysta-i@ukr.net

© А. Хитра, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7125-1953>

andrkh78@gmail.com

ухвала суду першої інстанції про закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України, що була постановлена під час судового провадження лише щодо частини пред'явленого обвинувачення та перешкоджала подальшому кримінальному провадженню у цій частині, при одночасному судовому розгляді іншої частини цього самого кримінального провадження в суді першої інстанції, підлягала (підлягає) окремому оскарженню.

Ключові слова: *судове провадження, заперечення проти ухвал, безперервність судового розгляду, втрата чинності законом, що встановлював кримінальну протиправність діяння.*

Постановка проблеми. На розгляді об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду перебувало кримінальне провадження за касаційною скаргою прокурора на ухвалу Голосіївського районного суду м. Києва від 4 червня 2021 р. та ухвалу Київського апеляційного суду від 7 липня 2022 р. стосовно громадянина «Г». Згідно з хронологією цього провадження, до Голосіївського районного суду м. Києва направлявся обвинувальний акт за обвинуваченням вказаного громадянина у вчиненні низки кримінальних правопорушень, а вже 4 червня 2021 р. у перебігу підготовчого судового засідання було прийнято рішення про закриття кримінального провадження за частиною пред'явленого обвинувачення з підстави, передбаченої п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України (виключено на підставі Закону України № 2810-IX від 01.12.2022). В іншій частині пред'явленого обвинувачення кримінальне провадження призначено до розгляду. Рішення про закриття було оскаржене обвинуваченим та його захисником в апеляційному порядку. У результаті апеляційного розгляду апеляційні скарги задоволено, а оскаржувану ухвалу змінено – закрито кримінальне провадження через встановлену відсутність події кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України), а у решті ухвалу суду першої інстанції залишено без змін. Відповідно прокурор подав касаційну скаргу, в якій, крім іншого, вказував на те, що положення ст. ст. 284, 392 КПК України не передбачають можливості до закінчення судового розгляду всього кримінального провадження окремого оскарження ухвали про закриття кримінального провадження лише в частині якогось одного інкримінованого кримінального правопорушення, а тому суд апеляційної інстанції мав керуватися положеннями ч. 4 ст. 399 КПК України та відмовити у відкритті апеляційного провадження, а апеляційні скарги повернути апелянтам [1].

У свою чергу, в Касаційному кримінальному суді Верховного Суду (далі – ККС ВС) сформувався два різні підходи до вирішення означеної проблематики: 1) «...в апеляційному порядку може бути оскаржено ухвалу суду про закриття всього кримінального провадження, а не лише його частини, в зв'язку із звільненням особи від кримінальної відповідальності», «...враховуючи, що оскаржувана ухвала... була постановлена в ході судового розгляду і в даному конкретному випадку відноситься до рішень, які прийняті під час судового провадження, та, з огляду на положення ч. 2 ст. 392 КПК України, окремому оскарженню не підлягає, апеляційний суд передчасно прийняв рішення про відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою представника потерпілого... та розглянув її» [2]; 2) коли колегія суддів ККС ВС взагалі не висловилася щодо можливості чи неможливості оскаржувати ухвалу суду «...про закриття лише частини кримінального провадження через звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки» [3], але цьому є частково й логічне пояснення, адже цією колегією суддів ККС ВС зроблено такі умовиводи: «...вважає висновки судів першої та апеляційної інстанцій про можливість застосування у даному випадку інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки передчасними, тому ухвали (районного та апеляційного судів) підлягають скасуванню на підставі п.п. 1, 2 ч. 1 ст. 438 КПК України» [3]. Тобто призначено новий розгляд у суді першої інстанції задля ухвалення законного та вмотивованого судового рішення.

Зважаючи на наявну ситуацію, описану вище, учасникам Науково-консультативної ради при Верховному Суді було запропоновано для розгляду та вирішення таке питання: чи може бути окремо оскаржено в апеляційному порядку ухвалу суду першої інстанції про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених ст. ст. 284, 288 КПК України, що постановлена лише щодо частини пред'явленого обвинувачення та перешкоджає подальшому кримінальному провадженню у цій частині, при одночасному судовому розгляді іншої частини цього самого кримінального провадження в суді першої інстанції, з огляду на положення, передбачені ч. 11 ст. 284, ч. 5 ст. 288, п. 3 ч. 1 ст. 392, ч. 2 ст. 392 КПК України [1]?

Спробуємо поділитися з науковою спільнотою своїми міркуваннями, котрі й лягли в основу відповідного наукового висновку [4].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Окремі аспекти окресленої проблематики досліджували такі вчені, як І. Гловюк, О. Дроздов, О. Капліна, О. Марочкін, В. Нор, Х. Павич, В. Тертишник, С. Томин та ін.

Метою статті є аналіз наявних судових рішень, положень чинного КПК України, вже нечинного п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України, наукових позицій задля формулювання власних аргументів щодо відповіді на питання про можливість (неможливість) окремого оскарження в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених статтями 284, 288 КПК України, котра постановлена лише щодо частини пред'явленого обвинувачення та перешкоджає подальшому кримінальному провадженню у цій частині, при одночасному судовому розгляді іншої частини цього самого кримінального провадження в суді першої інстанції.

Виклад основного матеріалу. Переходячи до розгляду запропонованого питання варто відзначити, що закриття кримінального провадження у суді – це його припинення, тобто після прийняття такого процесуального рішення жодні процесуальні дії у цьому провадженні не виконуються та настають ті юридичні наслідки, що притаманні для однієї з двох груп (деякі процесуалісти ведуть мову й про три групи [5], що також має своє логічне пояснення) підстав для закриття кримінального провадження, а саме: особа визнається такою, що невинувата, що передбачає «повернення їй чесного імені» та відкриває для неї юридичні можливості для відшкодування їй шкоди, завданої незаконним притягненням до кримінальної відповідальності (реабілітуючі підстави) [6, с. 284–285]; та особа на основі сукупності зібраних доказів визнається такою, що вчинила кримінальне правопорушення, але з огляду на підстави, унормовані у ст. 284 КПК України, подальше провадження щодо неї виключається (нереабілітуючі) [6, с. 285]. Хоча є й такий підхід, коли означений поділ підстав для закриття кримінального провадження критикується, бо вважається, що такі «...уявлення походять від нормативного регулювання кримінально-правових та кримінальних процесуальних відносин «соціалістичного» періоду», де «процес віддзеркалював собою темпоральний розвиток розшукової форми кримінального судочинства із додаванням окремих елементів змагальності, що загалом була далекою від засад, притаманних сучасному кримінальному процесуальному закону» [7]. «Особу, підозрювану у вчиненні кримінального правопорушення, після закриття стосовно неї кримінального провадження з будь-яких підстав має сприймати вся публічна влада як таку, що не вчиняла кримінального правопорушення, якщо не постановлено обвинувального вироку» [7]. Видається, що полеміка у цій царині є окремою темою наукової дискусії, котру, з огляду на її обсяг та глибину, не варто розпочинати у межах цього дослідження, хоча згоджуємося, що «...модель класифікації підстав закриття кримінального провадження у суді на реабілітуючі та нереабілітуючі вже не відповідає викликам сьогодення та потребам практики стосовно їх застосування» [8, с. 135], підтвердженням чому також є чинний виклад пунктів та частин ст. 284 КПК України.

Притримуючись логіки розпочатого нами опису проблематики, підкреслимо, що, звісно, зважаючи на такий стан справ для підозрюваного, обвинуваченого, вельми важливо, за якою з груп та за якою з підстав щодо нього буде прийнято рішення про закриття кримінального провадження чи інше реабілітуюче рішення за наявності для того умов. Але ж такому рішенню у кримінальному провадженні передують тривала і скрупульозна процесуальна діяльність зі збору, перевірки та оцінки доказів вини чи невинуватості. Тобто рішення слідчого, прокурора та суду про застосування тієї чи іншої підстави для закриття кримінального провадження з переліку ст. 284 КПК України мають корелювати із сукупністю зібраних у кримінальному провадженні доказів, результатами безпосереднього їх дослідження та оцінки. Прикладом протилежного стану справ є один із випадків, про котрий вже йшла мова, коли касаційна інстанція не погодилася з процесуальними рішеннями районного та апеляційного судів про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки, визнала такі процесуальні рішення судів передчасними та скасувала їхні ухвали на підставі п.п. 1, 2 ч. 1 ст. 438 КПК України [3].

Також на сьогодні є важливою і логіка тих змін та доповнень, що вносилися до КПК України з цього приводу. Адже насамперед процесуалістам та суддям, а також

науковій спільноті добре відомо, які наукові та законодавчі баталії точилися через формулювання і застосування вже нечинного п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України та навколо аргументів щодо його скасування, зміни. За умов правового поля чинності п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України (що був nereабілітуючою підставою для закриття кримінального провадження) нами також висловлювалася власна точка зору, а саме: «...так як суд першої інстанції має право під час судового розгляду закрити кримінальне провадження на підставі пункту 4 частини 1 статті 284 КПК України, постановивши ухвалу, то для вирішення цього питання йому необхідно з'ясувати, чи відсутні підстави для прийняття ним інших *кінцевих* для цієї стадії процесуальних рішень, що передбачені КПК України, зокрема – виправдувального вироку, який суд зобов'язаний ухвалити при наявності відповідних, передбачених у КПК України, підстав. З огляду наведеного, в судовому засіданні для прийняття рішення про закриття кримінального провадження на підставі пункту 4 частини 1 статті 284 КПК України завчасно *необхідно встановити доказами вину обвинуваченого*. Ухвалення виправдувального вироку є умовою та створює подальші можливості для реабілітації особи (обвинуваченому надається право вимагати відшкодування завданої шкоди притягненням його до відповідальності, а також така особа позбавляється всіх негативних наслідків застосування кримінального закону)..., коли є дві підстави для закінчення провадження, застосовувати варто ту із них, яка захищає громадян від необґрунтованого визнання їх винуватими» [9, с. 421; 10; 11, с. 108–121; 12, с. 200–202].

Врешті-решт було визнано таким, що «...не відповідає Конституції України (є неконституційним), пункт 4 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України», але відтерміновано втрату ним чинності до трьох місяців із дня ухвалення Конституційним Судом України цього рішення та покладено відповідні зобов'язання на Верховну Раду України [13]. Це рішення ґрунтувалося на аргументах про порушення засади презумпції невинуватості тогочасним формулюванням цього пункту, а також про те, що «...Кодекс не містить механізму, який дозволив би спростувати сумніви в невинуватості особи, стосовно якої закрито кримінальне провадження на підставі пункту 4 частини першої статті 284 Кодексу, та зобов'язує прокурора здійснити таке закриття без згоди зазначеної особи, навіть коли вона перебуває у статусі підозрюваного, та не допускаючи продовження кримінального провадження за будь-яких обставин» [13].

Законом № 2810-IX від 01.12.2022 ч. 1 ст. 284 КПК України доповнено пунктом 4-1, а також у кодексі з'явилася нова Глава 36-1, що містить дві статті, зокрема, щодо особливостей закінчення досудового розслідування та особливостей судового провадження щодо діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність. Також у ч. 2 ст. 284 КПК України з'явився новий пункт, такий як підстава для закриття кримінального провадження виключно судом: «1-2) з підстави, передбаченої пунктом 4-1 частини першої цієї статті, якщо підозрюваний, обвинувачений заперечує проти закриття за цією підставою» [14]. Важливими в аспекті окресленої проблематики є ті новації, що процесуальним законом уже зараз, із-поміж іншого, унормовано та розмежовано в окремих двох частинах статті: ті процесуальні рішення, котрі може прийняти суд першої інстанції стосовно підозрюваного та стосовно обвинуваченого, якщо не встановить, що вчинено діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність.

Отже, на сьогодні суд здійснює судове провадження щодо діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність, у загальному порядку, передбаченому цим кодексом, з урахуванням особливостей, визначених ст. 479-2 КПК України. Тобто, «...за відсутності згоди підозрюваного на закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої пунктом 4-1 частини першої статті 284 цього Кодексу, та в разі, якщо судом встановлено вчинення ним діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність, суд постановляє ухвалу про закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої пунктом 1-2 частини другої статті 284 цього Кодексу» [15], і лише щодо підозрюваного суд постановляє ухвалу про закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої пунктом 1 або 2 частини першої статті 284 цього кодексу, «...якщо не встановить, що підозрюваним вчинено діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність» [15].

Згідно з ч. 2 ст. 42 КПК України особа перестає бути підозрюваним і набуває

статусу обвинуваченого, коли обвинувальний акт щодо неї переданий до суду в порядку, передбаченому ст. 291 КПК України [15]. Тобто з моменту передачі обвинувального акта до суду в порядку, передбаченому ст. 291 КПК України, починають діяти правила ч. 3 ст. 479-2 КПК України у ситуації зі прийняттям процесуального рішення у кримінальному провадженні щодо діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність.

«Якщо під час здійснення судового провадження щодо провадження, яке надійшло до суду з обвинувальним актом, втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння, суд зупиняє судовий розгляд і запитує згоду обвинуваченого на закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої пунктом 4-1 частини першої статті 284 цього Кодексу. Суд закриває кримінальне провадження на цій підставі, якщо обвинувачений проти цього не заперечує. За відсутності згоди обвинуваченого та в разі, якщо судом встановлено вчинення ним діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність, суд постановляє ухвалу про закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої пунктом 1-2 частини другої статті 284 цього Кодексу. Якщо судом не встановлено, що обвинуваченим вчинено діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність, суд ухвалює виправдувальний вирок» (ч. 3 ст. 479-2 КПК України) [15]. Про таку саму підставність ухвалення виправдувального вироку, як і за описаної вище законодавцем ситуації, йдеться й у наукових оглядах [16; 17, с. 185–203]. При цьому також аргументовано вказується на термінологічні неузгодженості щодо визначень двох правових статусів, наданих законодавцем у згаданій статті КПК України, а саме: підозрюваного (радше воліють вести мову про особу, яка постала перед судом) та обвинуваченого, а також на проблематику дотримання принципу рівності перед законом і судом та на виконання позитивних зобов'язань держави щодо формування належної правової процедури [17, с. 188–189].

Є й інший підхід до окресленої ситуації, коли судді виходять із того, «...що з огляду на неконституційність положень п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК в провадженні, яке здійснювалось за статтею КК, що була визнана неконституційною, належною підставою до закриття кримінального провадження є п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК» [7]. Однак варто розмежовувати цю діяльність за можливості прийняття процесуальних рішень з огляду на різні процесуальні статуси особи, зокрема, коли вона перебуває у статусі підозрюваного, постала перед судом та є обвинуваченим (хоча й науковцями такий законодавчий підхід критикується [17, с. 185–203], але він є чинним та таким, що підлягає виконанню), згоджується або заперечує щодо закриття кримінального провадження з цієї підстави, як і ситуацію прийняття цих рішень судом у перебігу судового провадження, а також за наявних процесуальних підстав ухвалення судом виправдувального вироку.

Отже, з огляду на таку, на наш погляд, логічну процедуру, що унормована у КПК України станом на сьогодні й за умов чинності п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України апріорі теж повинна була б витримуватися в межах, котрі дозволяло тогочасне правове поле, суд першої інстанції мав процесуальні можливості під час судового розгляду закрити кримінальне провадження на підставі п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України, постановивши ухвалу. Але для прийняття процесуального рішення про це він попередньо також зобов'язаний був з'ясувати, чи наявні (відсутні) підстави для прийняття ним інших кінцевих для цієї стадії процесуальних рішень, що передбачені КПК України, зокрема виправдувального вироку. Також у судовому засіданні для прийняття рішення про закриття кримінального провадження на підставі п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України необхідно було встановити доказами вину обвинуваченого. А коли ж було констатовано існування двох підстав для закінчення провадження, застосувати слід було ту з них, що захищала громадян від необгрунтованого визнання їх винуватими [9, с. 421; 10; 11, с. 108–121; 12, с. 200–202], – *тобто суд ухвалював виправдувальний вирок* (що цілком за своєю логікою корелює з чинною на сьогодні ч. 3 ст. 479-2 КПК України).

Що ж стосується ситуації, коли оскаржувана ухвала була постановлена в ході судового розгляду, то в цьому конкретному випадку вона належить до рішень, що прийняті під час судового провадження та, з огляду на положення ч. 2 ст. 392 КПК України, окремому оскарженню не підлягає. Погоджуємося, що «...положеннями ст. 288 КПК України не передбачено можливості до закінчення судового розгляду всього

кримінального провадження окремого оскарження ухвали суду про закриття кримінального провадження лише в частині кримінальних правопорушень» [2] (чи якогось одного з них). Також така ухвала не належить до того переліку, котрий вміщено законодавцем до другого абзацу ч. 2 ст. 392 КПК України, де наведено ті ухвали, що підлягають апеляційному оскарженню, хоча вони й постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті [15]. «...Крім того, статтею 322 КПК України передбачено безперервність судового розгляду. Судовий розгляд є складовою судового провадження та після його здійснення суд ухвалює та проголошує судові рішення. Положеннями КПК України не передбачено можливості витребування матеріалів кримінального провадження з суду, який його розглядає, до закінчення судового розгляду. Здійснення апеляційного розгляду кримінального провадження без його матеріалів у апеляційному суді також суперечить вимогам кримінального процесуального закону. Тому апеляційний розгляд апеляційної скарги на ухвалу суду першої інстанції про закриття кримінального провадження в частині кримінальних правопорушень, при одночасному судовому розгляді іншої частини цього ж кримінального провадження в суді першої інстанції неможливий» [2].

Також положення ч. 2 ст. 392 КПК України передбачають, що «заперечення проти таких ухвал можуть бути включені до апеляційної скарги на судові рішення, передбачене частиною першою цієї статті» [15].

Зважаючи на все вищевикладене, відповідно не можемо погодитися з тим підходом, що викладений у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 25 вересня 2023 р. у справі № 755/18777/20 і передбачає згоду «...з висновком апеляційного суду про можливість окремого оскарження ухвали суду першої інстанції про закриття кримінального провадження в частині інкримінованих особі діянь...». Цитуючи ч. 11 ст. 284 КПК України про те, що «ухвалу суду про закриття кримінального провадження може бути оскаржено в апеляційному порядку», судді Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду зазначають, що «...у кримінальному процесуальному законі не конкретизовано, чи йдеться про апеляційне оскарження ухвал щодо закриття кримінального провадження в цілому, чи лише в частині пред'явленого обвинувачення. Підхід про те, що такі ухвали взагалі не можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, не відповідає загальним засадам кримінального провадження та суперечить законодавчому підходу про забезпечення апеляційної перевірки рішень суду першої інстанції, якими завершується судовий розгляд...» [18]. Нам видається вельми дискусійною теза про те, що розглядуване судові рішення за умов ситуації одночасного судового розгляду іншої частини цього самого кримінального провадження в суді першої інстанції можна віднести до «...рішень суду першої інстанції, якими завершується судовий розгляд».

Висновки. Вищезазначене дозволяє дійти висновку, що у судовому засіданні для прийняття рішення про закриття кримінального провадження на підставі вже нечинного п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України та на підставі чинного п. 4-1 ч. 1 цієї самої статті необхідно було і є необхідним зараз установити доказами вину обвинуваченого.

Не вважаємо, що ухвала суду першої інстанції про закриття кримінального провадження з підстави, передбаченої п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України, котра була постановлена під час судового провадження лише щодо частини пред'явленого обвинувачення та перешкоджала подальшому кримінальному провадженню у цій частині, при одночасному судовому розгляді іншої частини цього самого кримінального провадження в суді першої інстанції підлягала окремому апеляційному оскарженню. Така ухвала суду першої інстанції не підлягала окремому апеляційному оскарженню (підтримано позицію колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 18 лютого 2021 р. у справі № 335/11310/15-к [2]).

Процесуальні складнощі матимуть місце, коли буде констатовано, що не встановлювалася вина (невинуватість) обвинуваченого при постановленні під час судового провадження з розглядуваної підстави судом першої інстанції ухвали про закриття кримінального провадження лише щодо частини пред'явленого обвинувачення.

Список використаних джерел

1. Звернення судді Касаційного кримінального суду Верховного Суду до членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді у справі № 755/18777/20 (провадження № 51-4802кмо21). Реєстраційний номер Верховного Суду 313/0/26-23 від 15.08.2023.
2. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду

Верховного Суду у справі № 335/11310/15-к від 18 лютого 2021 р. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95067334>.

3. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 157/1091/22 від 13 квітня 2023 р. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110231794>.

4. Щодо оскарження в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції про закриття кримінального провадження з підстави, котра була передбачена пунктом 4 частини 1 статті 284 КПК України, яка постановлена лише щодо частини пред'явленого обвинувачення, при одночасному розгляді судом першої інстанції іншої частини обвинувачення у цьому ж кримінальному провадженні : науковий висновок члена Науково-консультативної ради при Верховному Суді доктора юридичних наук, професора І. Басистої (на виконання звернення від Голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду О. Марчука у справі №755/18777/20, провадження № 51-4802кмо21) від 07.09.2023. 10 с.

5. Лобойко Л. М. Кримінальний процес : підруч. Київ : Істина, 2014. 432 с.

6. Капліна О. В. Закриття кримінального провадження // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 19. Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура / редкол. В. Т. Нор (голова) та ін. Національна академія правових наук України ; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2020. 960 с. С. 284–285.

7. Окрема думка судді Верховного Суду у справі № 755/18777/20 (провадження № 51-4802кмо21). URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817316>.

8. Гловюк І. В. Щодо питання удосконалення моделі закриття кримінального провадження у судовому провадженні. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2021. Вип. 42. С. 130–137.

9. Коваленко Є. Г., Маляренко В. Т. Кримінальний процес України : підруч. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 688 с.

10. Щодо застосування пункту 4 частини 1 статті 284 КПК України при невизнанні вини обвинуваченим чи ухвалення виправдувального вироку : науковий висновок члена Науково-консультативної ради при Верховному Суді доктора юридичних наук, професора І. Басистої (на виконання звернення від судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду О. Святської із реєстраційним вхідним номером Верховного Суду 512/0/26-19 від 22.10.2019) від 21.11.2019. 19 с.

11. Басиста І. В. Закриття кримінального провадження на підставі набуття чинності законом, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою: окремі проблеми. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія юридична*. 2020. Вип. 71. С. 108–121. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3803/1/басиста.pdf>.

12. Басиста І. В., Благуца Р. І., Комісарчук Ю. А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства : навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 432 с. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>.

13. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України від 8 червня 2022 р. № 3-р(П)/2022 у справі за конституційною скаргою Кротюка Олександра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України (справа щодо презумпції невинуватості). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-22#Text>.

14. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо закриття кримінального провадження у зв'язку з втратою чинності законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння : Закон України від 01.12.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2810-20#n33>.

15. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

16. Гловюк І. Закриття кримінального провадження у зв'язку з втратою чинності Законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння: Новели КПК України. *HSA*. URL : <https://www.hsa.org.ua/lectors/glovyuk-iryna/articles/zakryttya-kryminalnogo-provadhennya-uzv-yazku-z-vtratoyu-chynnosti-zakonom-yakym-vstanovlyuvalasya-kryminalna-protupravnist-diyannya-novely-kpk-ukrayiny>.

17. Дроздов О. М., Марочкін О. І. Закриття кримінального провадження у зв'язку з втратою чинності законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння. *Правові новели*. 2023. № 19. С. 185–203. URL : https://www.researchgate.net/publication/369850225_Droz dov_O_M_Marockin_O_I_ZAKRITTA_KRIMINALNOGO_PROVADZENNA_U_ZV%27AZKU_Z_VTRATOU_CINNOСТИ_ZAKON OM_AKIM_VSTANOVLUVALASA_KRIMINALNA_PROTIPRAVNIST_DIANNA_PRAVOVI_NOVELI_2023_No_19_S185-203.

18. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 755/18777/20 від 25 вересня 2023 р. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817298>.

*Надійшла до редакції 06.12.2023
Прийнято до опублікування 15.12.2023*

References

1. Zvernennia suddi Kasatsiinoho kryminalnogo sudu Verkhovnoho Sudu do chleniv Naukovo-konsultatyvnoi rady pry Verkhovnomu Sudi u spravi № 755/18777/20 (provadzhennia № 51-4802kmo21) [Address of the judge of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court to the members of the Scientific Advisory Council of the Supreme Court in case No. 755/18777/20 (proceedings No. 51-4802kmo21)]. Reiestratsiyni nomer Verkhovnoho Sudu 313/0/26-23 vid 15.08.2023. [in Ukr.].
2. Postanova kolehii suddiv Druhoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnogo sudu Verkhovnoho Sudu u spravi № 335/11310/15-k vid 18 liutoho 2021 r. [Resolution of the panel of judges of the Second Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court in case № 335/11310/15-k dated February 18, 2021]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95067334>. [in Ukr.].
3. Postanova kolehii suddiv Pershoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnogo sudu Verkhovnoho Sudu u spravi № 157/1091/22 vid 13 kvitnia 2023 r. [Resolution of the panel of judges of the First Judicial Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court in case № 157/1091/22 dated April 13, 2023]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110231794>. [in Ukr.].
4. Shchodo oskarzhennia v apeliatsiinomu poriadku ukhvaly sudu pershoi instantsii pro zakryttia kryminalnogo provadzhennia z pidstavy, kotra bula prevedbarena punktom 4 chastyny 1 statti 284 KPK Ukrainy, yaka postanovlena lyshe shchodo chastyny prediavlenoho obvynuvachennia, pry odnochasnomu rozghliadi sudom pershoi instantsii inshoi chastyny obvynuvachennia u tsomu zh kryminalnomu provadzhenni [Regarding the appeal in the appellate procedure of the decision of the court of first instance to close the criminal proceedings on the grounds provided for in Clause 4, Part 1 of Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, which was decreed only with regard to a part of the indictment, with the simultaneous consideration by the court of first instance of another part of the indictment in the same criminal proceedings] : naukovyi vysnovok chlena Naukovo-konsultatyvnoi rady pry Verkhovnomu Sudi doktora yurydychnykh nauk, profesora I. Basystoi (na vykonannia zvernennia vid Holovy Kasatsiinoho kryminalnogo sudu u skladi Verkhovnoho Sudu O. Marchuka u spravi №755/18777/20, provadzhennia № 51-4802kmo21) vid 07.09.2023. 10 p. [in Ukr.].
5. Loboiko L. M. (2014) Kryminalnyi protses [Criminal process] : pidruch. Kyiv : Istyna. 432 p. [in Ukr.].
6. Kaplina O. V. (2020) Zakryttia kryminalnogo provadzhennia [Closing of criminal proceedings] // Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia : u 20 t. T. 19. Kryminalnyi protses, sudoustrii, prokuratura ta advokatura / redkol. V. T. Nor (holova) ta in. Natsionalna akademiia pravovykh nauk Ukrainy ; Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy ; Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho. Kharkiv : Pravo. 960 p., pp. 284–285. [in Ukr.].
7. Okrema dumka suddi Verkhovnoho Sudu u spravi № 755/18777/20 (provadzhennia № 51-4802kmo21) [Separate opinion of the judge of the Supreme Court in case № 755/18777/20 (proceedings No. 51-4802kmo21)]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817316>. [in Ukr.].
8. Hloviuk I. V. (2021) Shchodo pytannia udoskonalennia modeli zakryttia kryminalnogo provadzhennia u sudovomu provadzhenni [Regarding the issue of improving the model of closing criminal proceedings in court proceedings]. *Pytannia borotby zi zlochynnistiu*. Vyp. 42, pp. 130–137. [in Ukr.].
9. Kovalenko Ye. H., Maliarenko V. T. (2004) Kryminalnyi protses Ukrainy [Criminal process of Ukraine] : pidruch. Kyiv : Yurinkom Inter. 688 p. [in Ukr.].
10. Shchodo zastosuvannia punktu 4 chastyny 1 statti 284 KPK Ukrainy pry nevyznanni vyny obvynuvachenym chy ukhvalennia vypravduvalnogo vyroku [Regarding the application of p. 4 of part 1 of Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine in the event of not admitting guilt to the accused or passing an acquittal] : naukovyi vysnovok chlena Naukovo-konsultatyvnoi rady pry Verkhovnomu Sudi doktora yurydychnykh nauk, profesora I. Basystoi (na vykonannia zvernennia vid suddi Kasatsiinoho kryminalnogo sudu u skladi Verkhovnoho Sudu O. Sviatskoi iz reiestratsiynym vkhidnym nomerom Verkhovnoho Sudu 512/0/26-19 vid 22.10.2019) vid 21.11.2019. 19 p. [in Ukr.].
11. Basysta I. V. (2020) Zakryttia kryminalnogo provadzhennia na pidstavi nabuttia chynnosti zakonom, yakym skasovana kryminalna vidpovidalnist za diiania, vchynene osoboiu: okremi problemy [Closure of criminal proceedings based on the entry into force of the law abolishing criminal liability for an act committed by a person: separate problems]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnogo universytetu imeni Ivana Franka. Serii yurydychna*. Vyp. 71, pp. 108–121. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3803/1/басиста.pdf>. [in Ukr.].
12. Basysta I. V., Blahuta R. I., Komissarchuk Yu. A. (2022) Aktualni problemy zastosuvannia kryminalnogo protsesualnogo zakonodavstva [Actual problems of the application of criminal procedural legislation] : navch. posibnyk. Lviv : Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. 432 p. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>. [in Ukr.].
13. Rishennia Druhoho senatu Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 8 chervnia 2022 r. № 3-r(II)/2022 u spravi za konstytutsiinoiu skarhoiu Krotiuka Oleksandra Volodymyrovycha shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) punktu 4 chastyny pershoi statti 284 Kryminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy (sprava shchodo prezumptsii nevyuvatosti) [Decision of the Second Senate of the Constitutional Court of Ukraine dated June 8, 2022 No. 3-p(II)/2022 in case on the

constitutional complaint of Oleksandr Volodymyrovych Krotyuk regarding the conformity of Clause 4 with the Constitution of Ukraine (constitutionality) part one of Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (the case regarding the presumption of innocence). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-22#Text>. [in Ukr.].

14. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo zakryttia kryminalnoho provadzhennia u zviazku z vtratoi chynnosti zakonom, yakym vstanovliuvalasia kryminalna protypravnist diiannia [On Amendments to the Criminal and Criminal Procedural Codes of Ukraine regarding the closure of criminal proceedings in connection with the invalidity of the law establishing the criminal illegality of an act] : Zakon Ukrainy vid 01.12.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2810-20#n33>. [in Ukr.].

15. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Procedure Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. [in Ukr.].

16. Hloviuk I. Zakryttia kryminalnoho provadzhennia u zviazku z vtratoi chynnosti Zakonom, yakym vstanovliuvalasia kryminalna protypravnist diiannia: Novely KPK Ukrainy [Closure of criminal proceedings in connection with the repeal of the Law establishing the criminal illegality of an act: Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine.]. HSA. URL : <https://www.hsa.org.ua/lectors/glovyuk-iryna/articles/zakryttia-kryminalnogo-provadzhennya-u-zv-yazku-z-vtratoi-chynnosti-zakonom-yakym-vstanovliuvalasia-kryminalna-protypravnist-diyannya-novely-kpk-ukrayiny>. [in Ukr.].

17. Drozdov O. M., Marochkin O. I. (2023) Zakryttia kryminalnoho provadzhennia u zviazku z vtratoi chynnosti zakonom, yakym vstanovliuvalasia kryminalna protypravnist diiannia [Closure of criminal proceedings in connection with the invalidity of the law establishing the criminal illegality of an act]. *Pravovi novely*. № 19, pp. 185–203. URL : https://www.researchgate.net/publication/369850225_Drozdov_O_M_Marochkin_O_I_ZAKRYTTA_KRYMINALNOGO_PROVADZE_NNA_U_ZV%27AZKU_Z_VTRATOU_CINNOSTI_ZAKONOM_AKIM_VSTANOVLUVALASA_KRYMINALNA_PROTIPRAVNIST_DIANNA_PRAVOVI_NOVELI_2023_No_19_S185-203. [in Ukr.].

18. Postanova Obiednanoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu u spravi № 755/18777/20 vid 25 veresnia 2023 r. [Resolution of the Joint Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court in case № 755/18777/20 dated September 25, 2023]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817298>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Iryna Basysta, Andrii Khytra. On appeal against the decision of the court of first instance on closing criminal proceedings on the grounds provided for by clause 4, part 1 of article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, being issued only in respect to the submitted case accusation part while the court of first instance was considering another part of the charges in the same criminal proceedings. At first sight, the exclusion of consideration regarding the grounds for closing criminal proceedings, as stipulated in Law No. 2810-IX dated 01.12.2022, may appear to diminish its relevance or necessity. However, judicial precedents and current criminal procedural legislation suggest the contrary. Moreover, the apparently clear wording of Part 11 of Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine and Part 2 of Article 392 of the Criminal Procedure Code of Ukraine do not have the same application in practice. Evidently, this discrepancy arises primarily from the legislator's use of the phrase "except for the cases specified by this Code," which, in turn, legal practitioners interpret in an excessively broad manner.

Consequently, such a situation arose wherein the Supreme Court and scholars are confronted anew with the inquiry regarding the procedural feasibility of appealing a decision made by the court of first instance to close criminal proceedings based on the stipulations outlined in clause 4 of part 1 of Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. This decision pertains solely to a segment of the indictment, even as the court of first instance is concurrently considering another part of the indictment within the same criminal proceedings.

The applied deductive reasoning and discursive thinking made it possible to come to the scientific conclusion, which follows from the logic of procedural actions and their regulation in the Criminal Procedure Code of Ukraine, which are valid in this area and which we use today. Reformation, constitutional, legislative processes, which preceded them, in particular, regarding the new clauses 4¹, part 1, 1², part 2 of article 284 of the Criminal Code of Ukraine, as well as regarding the new chapter 36¹ of the Criminal Code of Ukraine, which were the result of such processes are considered in the article.

Therefore, we do not believe that the decision of the court of first instance on closing the criminal proceedings on the grounds provided for by Clause 4 of Part 1 of Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, which was issued during the court proceedings only regarding part of the indictment and prevents further criminal proceedings in this part, simultaneous trial of another part of the same criminal proceedings in the court of first instance, is subject to a separate appeal.

Keywords: *court proceedings, objection to rulings, continuity of court proceedings, loss of validity of the law establishing the criminal illegality of the act.*